NAMANGAN SHAHRI MISOLIDA SIYDIK YO‘LLARI INFEKSIYALARI BILAN KASALLANGAN MEHNATGA LAYOQATLI SHAXSLARNING TIBBIY-IJTIMOIY REABILITATSIYA JIHATLARI

Ijtimoiy gigiena va sog’liqni saqlashni boshqarish kafedrasi katta o’qituvchisi:
Sapioxunova Xilola Mo’minovna
Ijtimoiy gigiena va sog’liqni saqlashni boshqarish kafedrasi 1-kurs magistratura talabasi:Rustamova Mohira To‘xtanazar qizi

Annotatsiya

Siydik yo‘llari infeksiyalari (SYI) dunyo miqyosida eng ko‘p uchraydigan bakterial infeksiyalar qatoriga kiradi hamda mehnatga layoqatli aholi orasida vaqtinchalik mehnatga qobiliyatsizlik, hayot sifati pasayishi va sog‘liqni saqlash tizimiga iqtisodiy yukning ortishiga sabab bo‘luvchi dolzarb tibbiy-ijtimoiy muammolardan biri hisoblanadi [1]. Kasallikning takrorlanuvchi shakllari bemorlarning jismoniy, ruhiy va ijtimoiy faolligini cheklab, ularning mehnat unumdorligiga salbiy ta'sir ko‘rsatadi [2]. Shu sababli so‘nggi yillarda siydik yo‘llari infeksiyalarini faqat etiologik davolash emas, balki kompleks tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya nuqtayi nazaridan baholash muhim ilmiy yo‘nalishlardan biriga aylandi [3].

Mazkur tadqiqotning maqsadi Namangan shahri misolida siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarning klinik va ijtimoiy tavsiflarini, kasallikning mehnat faoliyatiga ta'sirini hamda tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya samaradorligini baholashdan iborat. Tadqiqotda klinik, epidemiologik, statistik va sotsiologik usullar qo‘llanildi.

Olingan natijalar bemorlarning aksariyatida kasallikning takrorlanish chastotasi yuqoriligi, vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik kunlari uzayishi hamda reabilitatsiya tadbirlarining individual rejalashtirilishi kasallik qaytalanishini kamaytirishga xizmat qilishini ko‘rsatdi [4]. Tadqiqot natijalari hududiy sog‘liqni saqlash tizimida siydik yo‘llari infeksiyalariga chalingan bemorlarni reabilitatsiya

qilish tizimini takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini beradi.

Kalit so‘zlar: siydik yo‘llari infeksiyasi, tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya, mehnatga layoqatlilik, hayot sifati, Namangan shahri, profilaktika, retsidiv.

MEDICAL AND SOCIAL REHABILITATION ASPECTS OF WORKING-AGE PATIENTS WITH URINARY TRACT INFECTIONS: THE CASE OF NAMANGAN CITY

Abstract. Urinary tract infections (UTIs) remain among the most common bacterial diseases worldwide and represent a significant medical and social problem due to their high prevalence, frequent recurrence, temporary disability, reduced quality of life, and considerable economic burden on healthcare systems. Comprehensive rehabilitation of patients with UTIs has become an important component of modern healthcare, aimed not only at eliminating infection but also at restoring functional capacity, improving social adaptation, and preventing disease recurrence.

The purpose of this study was to assess the medical and social aspects of rehabilitation among working-age patients diagnosed with urinary tract infections in Namangan City. The study involved 120 patients with confirmed urinary tract infections. Clinical records and questionnaire-based survey data were analyzed to evaluate demographic characteristics, social status, disease-related limitations, and rehabilitation needs.

The findings indicate that urinary tract infections adversely affect patients' working capacity, daily activities, and overall quality of life. The results also emphasize the importance of comprehensive rehabilitation programs, including early diagnosis, rational antimicrobial therapy, dispensary follow-up, patient education, lifestyle modification, and preventive measures. A multidisciplinary rehabilitation approach is expected to improve treatment outcomes, reduce recurrence rates, and facilitate the restoration of occupational and social functioning.

Keywords: urinary tract infection, medical rehabilitation, social rehabilitation, working-age population, quality of life, prevention, recurrence, Namangan.

МЕДИКО-СОЦИАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ РЕАБИЛИТАЦИИ ЛИЦ ТРУДОСПОСОБНОГО ВОЗРАСТА, СТРАДАЮЩИХ ИНФЕКЦИЯМИ МОЧЕВЫВОДЯЩИХ ПУТЕЙ (НА ПРИМЕРЕ ГОРОДА НАМАНГАН)

Аннотация. Инфекции мочевыводящих путей являются одними из наиболее распространённых бактериальных заболеваний и представляют серьёзную медицинскую и социальную проблему вследствие высокой распространённости, частых рецидивов, временной утраты трудоспособности, снижения качества жизни пациентов и значительных экономических затрат системы здравоохранения. В современных условиях комплексная медико-социальная реабилитация рассматривается как важное направление оказания медицинской помощи, направленное не только на устранение инфекции, но и на восстановление функционального состояния, социальной адаптации и профилактику повторных эпизодов заболевания.

Целью настоящего исследования явилась оценка медико-социальных аспектов реабилитации лиц трудоспособного возраста, страдающих инфекциями мочевыводящих путей, на примере города Наманган. В исследование были включены 120 пациентов с подтверждённым диагнозом инфекции мочевыводящих путей. Проведён анализ медицинской документации и данных анкетирования, позволивший оценить демографические особенности пациентов, их социальный статус, влияние заболевания на трудовую деятельность и потребность в реабилитационных мероприятиях.

Полученные результаты свидетельствуют о том, что инфекции мочевыводящих путей оказывают отрицательное влияние на трудоспособность, повседневную активность и качество жизни пациентов. Комплексная медико-социальная реабилитация, включающая раннюю

диагностику, рациональную антибактериальную терапию, диспансерное наблюдение, обучение пациентов, коррекцию образа жизни и профилактические мероприятия, способствует повышению эффективности лечения, снижению риска рецидивов и восстановлению социальной и профессиональной активности больных.

Ключевые слова: инфекции мочевыводящих путей, медико-социальная реабилитация, лица трудоспособного возраста, качество жизни, профилактика, рецидив, Наманган.

Kirish

Siydik yo‘llari infeksiyalari zamonaviy urologiya va jamoat salomatligining eng dolzarb muammolaridan biri bo‘lib, yiliga 400 milliondan ortiq yangi holatlar qayd etilishi taxmin qilinadi [1]. Mazkur kasallik nafaqat klinik jihatdan, balki iqtisodiy va ijtimoiy oqibatlari bilan ham alohida ahamiyat kasb etadi. Kasallikning yuqori uchrash chastotasi, qaytalanishga moyilligi va uzoq muddatli davolanishni talab qilishi sog‘liqni saqlash tizimiga sezilarli iqtisodiy yuk yuklaydi [5].

Mehnatga layoqatli yoshdagi aholida siydik yo‘llari infeksiyalarining rivojlanishi vaqtinchalik mehnat qobiliyatining yo‘qolishi, ish unumdorligining pasayishi va ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligiga salbiy ta'sir ko‘rsatadi [6]. Ayniqsa, kasallikning surunkali yoki takrorlanuvchi shakllarida bemorlar ko‘p marotaba ambulator va statsionar davolanishga muhtoj bo‘lib, bu esa ularning ijtimoiy moslashuviga ham salbiy ta'sir etadi [7].

So‘nggi yillarda antibiotiklarga chidamli mikroorganizmlar sonining ortib borishi siydik yo‘llari infeksiyalarini davolashni murakkablashtirmoqda. Antimikrob rezistentlik natijasida kasallikning qaytalanish xavfi oshib, reabilitatsiya davri uzaymoqda [8]. Shu bois zamonaviy ilmiy adabiyotlarda faqat etiotrop davolash emas, balki bemorning funksional holatini tiklash, kasallikning qaytalanishini kamaytirish, mehnat qobiliyatini tiklash hamda hayot sifatini yaxshilashga qaratilgan kompleks tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya tizimiga alohida e'tibor qaratilmoqda [9].

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti reabilitatsiyani insonning funksional imkoniyatlarini tiklash, kundalik hayot va mehnat faoliyatida mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan uzluksiz jarayon sifatida e'tirof etadi [10]. Ushbu yondashuv siydik yo‘llari infeksiyalarida ham tobora keng qo‘llanilib, bemorning klinik sog‘ayishi bilan bir qatorda psixologik, ijtimoiy va kasbiy moslashuvini ham nazarda tutadi [11].

O‘zbekiston Respublikasida sog‘liqni saqlash tizimini isloh qilish doirasida kasalliklarni erta aniqlash, surunkali kasalliklar profilaktikasi va reabilitatsiya xizmatlarini rivojlantirish ustuvor yo‘nalishlardan biri sifatida belgilangan [12]. Shunga qaramay, hududlar kesimida siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarning tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiyasi samaradorligini baholovchi ilmiy tadqiqotlar yetarli emas.

Namangan viloyati aholi zichligi yuqori bo‘lgan hududlardan biri bo‘lib, urbanizatsiya jarayonlari, mehnat migratsiyasi, ishlab chiqarish korxonalarining ko‘pligi va ekologik omillar infeksion kasalliklarning epidemiologik xususiyatlariga ta'sir ko‘rsatishi mumkin [13]. Shu sababli Namangan shahri sharoitida siydik yo‘llari infeksiyalarining tibbiy va ijtimoiy jihatlarini kompleks o‘rganish nafaqat ilmiy, balki amaliy jihatdan ham dolzarb hisoblanadi.

Kasallikning klinik kechishi bemorning yoshi, jinsi, kasbiy faoliyati, hamroh kasalliklari, turmush tarzi va tibbiy yordamga murojaat qilish muddatiga bog‘liq ravishda farqlanadi [14]. Mazkur omillar reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqishda individual yondashuvni talab qiladi. Ayniqsa, takrorlanuvchi infeksiyalarda dispanser kuzatuvi, gigiyenik ta'lim, ovqatlanish tartibini optimallashtirish, suyuqlik iste'molini me'yorlashtirish va antibiotiklardan oqilona foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi [15].

Bugungi kunda reabilitatsiya samaradorligini baholashda klinik ko‘rsatkichlar bilan bir qatorda bemorlarning hayot sifati, mehnatga qaytish muddati, psixologik holati va ijtimoiy moslashuv darajasi ham asosiy mezon sifatida qaralmoqda [16]. Aynan ushbu ko‘rsatkichlarning kompleks tahlili

hududiy sog‘liqni saqlash tizimida reabilitatsiya xizmatlarini takomillashtirish uchun muhim ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

Mazkur tadqiqot Namangan shahri misolida siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarning tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya xususiyatlarini baholash, reabilitatsiya samaradorligiga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash hamda amaliy sog‘liqni saqlash uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Materiallar va metodlar

Mazkur tadqiqot Namangan shahri misolida siydik yo‘llari infeksiyalari (SYI) bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarning tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya jihatlarini baholashga qaratilgan analitik kuzatuv tadqiqoti sifatida amalga oshirildi. Tadqiqot 2025–2026-yillar davomida Namangan shahridagi birlamchi tibbiy-sanitariya muassasalari hamda ixtisoslashtirilgan urologik bo‘limlarda dispanser kuzatuvida bo‘lgan bemorlar ishtirokida olib borildi [17].

Tadqiqot dizayni

Tadqiqot kuzatuv (observatsion), kesim (cross-sectional) va retrospektiv tahlil elementlarini o‘z ichiga olgan kompleks ilmiy izlanish sifatida tashkil etildi. Tadqiqot davomida klinik, epidemiologik, statistik hamda sotsiologik usullar birgalikda qo‘llanildi. Bunday yondashuv kasallikning nafaqat klinik kechishini, balki uning mehnat faoliyati, hayot sifati va reabilitatsiya jarayoniga ko‘rsatadigan ta'sirini ham kompleks baholash imkonini berdi [18].

Tadqiqot obyekti

Tadqiqot obyekti sifatida Namangan shahrida yashovchi, 18–60 yoshdagi mehnatga layoqatli, siydik yo‘llari infeksiyasi tashxisi tasdiqlangan shaxslar tanlab olindi.

Tadqiqotga jami 120 nafar respondent jalb qilindi. Ulardan:

— 81 nafari ayollar (67,5%);

— 39 nafari erkaklar (32,5%).

Respondentlarning o‘rtacha yoshi 39,8±9,6 yilni tashkil etdi.

Respondentlar yosh guruhlari bo‘yicha quyidagicha taqsimlandi:

Yosh guruhi	**n**	**%**
18–29 yosh	22	18,3
30–39 yosh	39	32,5
40–49 yosh	36	30,0
50–60 yosh	23	19,2
Jami	**120**	**100,0**

Ushbu taqsimot mehnatga layoqatli yoshdagi aholining asosiy qismini qamrab olishi sababli tadqiqot maqsadiga mos deb baholandi.

Tadqiqotga kiritish mezonlari

Tadqiqotga quyidagi mezonlarga javob beruvchi bemorlar kiritildi:

— 18–60 yosh oralig‘ida bo‘lishi;

— Namangan shahrida doimiy yashashi;

— siydik yo‘llari infeksiyasi klinik va laborator tekshiruvlar asosida tasdiqlangan bo‘lishi;

— tadqiqotda ishtirok etishga yozma rozilik bildirishi;

— mehnat faoliyati bilan shug‘ullanishi yoki mehnatga layoqatli yoshda bo‘lishi.

Tadqiqotdan chiqarish mezonlari

Quyidagi holatlar aniqlangan bemorlar tadqiqotga kiritilmadi:

— homiladorlik davridagi fiziologik bakteriuriya;

— tug‘ma siydik yo‘llari anomaliyalari;

— surunkali buyrak yetishmovchiligining terminal bosqichi;

— onkologik kasalliklar;

— ruhiy kasalliklar sababli anketa to‘ldirish imkoniyatining bo‘lmasligi;

— tadqiqotda ishtirok etishni rad etgan shaxslar.

Tadqiqot usullari

Klinik usullar

Har bir bemorda quyidagi klinik ma'lumotlar yig‘ildi:

— shikoyatlar;

— anamnez;

— kasallik davomiyligi;

— qaytalanishlar soni;

— tana harorati;

— arterial bosim;

— yurak urish tezligi;

— hamroh kasalliklar;

— ilgari qabul qilingan antibiotiklar.

Shuningdek bemorlarning ambulator kartalari va statsionar tarixlari retrospektiv tahlil qilindi.

Laborator tekshiruvlar

Barcha ishtirokchilarda quyidagi laborator tekshiruvlar bajarildi:

— umumiy siydik tahlili;

— siydikning bakteriologik ekmasi;

— antibiotiklarga sezuvchanlik testi;

— umumiy qon tahlili;

— C-reaktiv oqsil;

— kreatinin;

— mochevina;

— glomerulyar filtratsiya tezligini hisoblash.

Laborator natijalar O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligining amaldagi klinik protokollari asosida baholandi [19].

Instrumental tekshiruvlar

Ko‘rsatmalar mavjud bo‘lgan bemorlarda quyidagi instrumental usullar qo‘llanildi:

— buyrak va siydik yo‘llari ultratovush tekshiruvi;

— ekskretor urografiya;
— kompyuter tomografiyasi;
— sistoskopiya (zaruratga ko‘ra).

Mazkur tekshiruvlar kasallikning asoratlari va qaytalanish sabablarini aniqlash maqsadida amalga oshirildi.

Sotsiologik tadqiqot

Tibbiy-ijtimoiy holatni baholash maqsadida muallif tomonidan ishlab chiqilgan standartlashtirilgan anketa qo‘llanildi.

Anketa quyidagi bo‘limlardan iborat edi:

— ijtimoiy holat;
— oilaviy ahvol;
— ma'lumoti;
— kasbi;
— ish sharoiti;
— zararli odatlar;
— ovqatlanish odatlari;
— gigiyenik ko‘nikmalar;
— kasallik tufayli ish qoldirish kunlari;
— davolanish xarajatlari;
— reabilitatsiyadan qoniqish darajasi.

Hayot sifati SF-36 xalqaro so‘rovnomasi yordamida baholandi [20].

Reabilitatsiya samaradorligini baholash mezonlari

Reabilitatsiya samaradorligi quyidagi ko‘rsatkichlar asosida baholandi:

— klinik simptomlarning yo‘qolishi;
— laborator ko‘rsatkichlarning normallashuvi;
— infeksiya qaytalanish chastotasi;
— vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik kunlari;
— hayot sifati ko‘rsatkichlari;
— bemorning mehnat faoliyatiga qaytish muddati;

— davolashdan qoniqish darajasi.

Statistik tahlil

Olingan ma'lumotlar IBM SPSS Statistics 27.0 dasturida qayta ishlanib tahlil qilindi.

Sonli ko‘rsatkichlar: M±SD ko‘rinishida ifodalandi.

Normal taqsimot: Shapiro–Wilk testi yordamida tekshirildi.

Ikki guruh o‘rtacha qiymatlari: Student t-testi yoki Mann–Whitney U testi orqali taqqoslandi.

Sifat ko‘rsatkichlari: χ^2 (Pearson) testi yordamida baholandi.

Reabilitatsiya samaradorligiga ta'sir qiluvchi mustaqil omillarni aniqlash maqsadida:

- binar logistika regressiyasi;
- ko‘p omilli regressiya modeli qo‘llanildi.

Natijalar uchun $p<0,05$ statistik ishonchlilik mezoni sifatida qabul qilindi [21].

Etik masalalar

Tadqiqot bioetika tamoyillariga to‘liq rioya qilgan holda amalga oshirildi.

Barcha respondentlardan tadqiqotda ishtirok etish bo‘yicha yozma ixtiyoriy rozilik olindi.

Shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi saqlandi, barcha natijalar umumlashtirilgan ko‘rinishda tahlil qilindi.

Tadqiqot jarayonida Helsinki deklaratsiyasi (2013-yil tahriri) hamda O‘zbekiston Respublikasida bioetik tadqiqotlarni o'tkazishga oid amaldagi me'yoriy hujjatlar talablariga amal qilindi [22].

Tadqiqotning ilmiy yangiligi

Mazkur tadqiqotda birinchi marta Namangan shahri sharoitida siydik yo‘llari infeksiyasi bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarning:

— klinik xususiyatlari;

— ijtimoiy tavsifi;

— mehnat qobiliyatiga ta'siri;

— hayot sifati;

— reabilitatsiya samaradorligi;

— reabilitatsiya natijasiga ta'sir qiluvchi omillar kompleks tarzda baholandi.

Olingan natijalar hududiy sog‘liqni saqlash tizimida bemorlarni reabilitatsiya qilishning ilmiy asoslangan modelini ishlab chiqish uchun metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Natijalar

Tadqiqot davomida Namangan shahrida yashovchi siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarning demografik, klinik va tibbiy-ijtimoiy xususiyatlari o‘rganildi. Respondentlarning jins va yosh tarkibi tahlili tadqiqot guruhida ayollar ulushi erkaklarga nisbatan yuqoriroq ekanligini ko‘rsatdi. Bu holat siydik yo‘llari infeksiyalarining ayollar orasida anatomik va fiziologik omillar sababli ko‘proq uchrashi bilan izohlanadi va xalqaro ilmiy adabiyotlarda keltirilgan ma'lumotlarga mos keladi [3].

Yosh tarkibi bo‘yicha tahlil respondentlarning asosiy qismini mehnat faoliyati eng yuqori bo‘lgan davrdagi shaxslar tashkil etganini ko‘rsatdi. Bu esa kasallikning nafaqat klinik, balki iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini ham oshiradi. Mehnatga layoqatli yoshdagi aholida siydik yo‘llari infeksiyalarining uchrashi vaqtinchalik mehnatga qobiliyatsizlik, ishlab chiqarish samaradorligining pasayishi hamda davolanish bilan bog‘liq iqtisodiy xarajatlarning ortishiga olib kelishi mumkin [6].

So‘rovnoma natijalari bemorlarning aksariyati kasallikning dastlabki belgilari paydo bo‘lgandan keyin tibbiy yordamga murojaat qilganligini ko‘rsatdi. Biroq ayrim respondentlarda shifokorga murojaat qilishning kechikishi kuzatildi. Kech murojaat qilish holatlari kasallikning uzoq davom etishi, qaytalanish xavfining ortishi va reabilitatsiya muddatining uzayishiga sabab bo‘lishi mumkin.

Anamnestik ma'lumotlarni tahlil qilish davomida respondentlarda siydik yo‘llari infeksiyasi rivojlanishiga moyillik tug‘diruvchi ayrim xavf omillari aniqlandi. Ular orasida surunkali somatik kasalliklarning mavjudligi, organizmning sovuq ta'siriga tez-tez uchrashi, shaxsiy gigiyena qoidalariga yetarli darajada amal qilmaslik, suyuqlikni kam iste'mol qilish hamda antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilish kabi holatlar qayd etildi. Ushbu omillar kasallikning takrorlanishiga va davolash samaradorligining pasayishiga salbiy ta'sir ko‘rsatishi mumkin.

Respondentlarning mehnat faoliyati bilan bog‘liq ma'lumotlar kasallik sababli vaqtinchalik ish faoliyatining cheklanishi kuzatilishini ko‘rsatdi. Ayrim bemorlar davolanish davrida mehnat faoliyatini to‘xtatishga majbur bo‘lgan bo‘lsa, ayrimlari esa kasallik belgilariga qaramay ish faoliyatini davom ettirgan. Bu holat davolanish samaradorligiga salbiy ta'sir ko‘rsatishi va kasallikning surunkali shaklga o'tish xavfini oshirishi mumkin.

Tadqiqot davomida bemorlarning tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya bo‘yicha xabardorlik darajasi ham baholandi. So‘rovnoma natijalari ko‘pchilik respondentlar reabilitatsiya tushunchasini faqat dori-darmon bilan davolanish jarayoni sifatida qabul qilishini ko‘rsatdi. Kasallikdan keyingi dispanser kuzatuvi, hayot tarzini o‘zgartirish, ovqatlanish tartibini optimallashtirish, gigiyenik tavsiyalarga amal qilish va profilaktik tekshiruvlarning ahamiyati to‘g‘risidagi bilim darajasi yetarli emasligi kuzatildi.

Respondentlarning davolanish jarayoniga munosabati tahlili shuni ko‘rsatdiki, davolash rejimiga to‘liq rioya qilgan bemorlarda sog‘ayish jarayoni nisbatan barqaror kechgan. Tavsiyalarga to‘liq amal qilmagan yoki davolash kursini muddatidan oldin to‘xtatgan bemorlarda esa kasallikning qaytalanish ehtimoli yuqori bo‘lishi mumkinligi kuzatildi. Bu holat bemorlarning tibbiy madaniyatini oshirish va reabilitatsiya jarayoniga faol jalb etish zarurligini ko‘rsatadi.

Bemorlarning ijtimoiy holati tahlili ularning oilaviy qo‘llab-quvvatlanishi, mehnat sharoiti hamda tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari reabilitatsiya jarayoniga sezilarli ta'sir ko‘rsatishini ko‘rsatdi. Ayniqsa, muntazam tibbiy nazorat va profilaktik tavsiyalarga rioya qiluvchi bemorlarda kasallikning salbiy oqibatlarini kamaytirish imkoniyati yuqoriroq ekanligi kuzatildi.

Tadqiqot natijalari siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarni reabilitatsiya qilishda faqat etiologik davolash yetarli emasligini ko‘rsatadi. Bemorlarni dispanser kuzatuviga olish, individual reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish, gigiyenik ta'limni kuchaytirish, sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish hamda psixologik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni kompleks tarzda tashkil etish reabilitatsiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Muhokama

Mazkur tadqiqot natijalari Namangan shahrida yashovchi mehnatga layoqatli aholida siydik yo‘llari infeksiyalari nafaqat klinik, balki tibbiy-ijtimoiy muammo ekanligini ko‘rsatdi. Tadqiqot davomida respondentlarning yosh va jins tarkibi tahlili kasallikning asosan mehnat faoliyatining eng yuqori davrida uchrashini ko‘rsatdi. Bu holat kasallikning iqtisodiy va ijtimoiy ahamiyatini yanada oshiradi, chunki vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik nafaqat bemor, balki ish beruvchi va sog‘liqni saqlash tizimiga ham qo‘shimcha yuk keltiradi [16].

Tadqiqotda ayollar ulushining yuqoriroq bo‘lishi xalqaro epidemiologik kuzatuvlar bilan mos keladi. Ayollarda uretraning anatomik jihatdan qisqaligi, siydik chiqarish yo‘llarining tashqi muhit bilan yaqinligi, gormonal o‘zgarishlar va reproduktiv davrga xos fiziologik omillar infeksiya rivojlanish xavfini oshiruvchi asosiy sabablar sifatida qayd etilgan [3,17]. Shu bilan birga, erkaklarda siydik yo‘llari infeksiyasi nisbatan kam uchrasa-da, u ko‘pincha hamroh urologik patologiyalar bilan bog‘liq holda kechishi ilmiy adabiyotlarda ta'kidlanadi [18].

So‘rovnoma natijalarini sifat jihatidan tahlil qilish bemorlarning aksariyatida kasallik va uning qaytalanishining oldini olish bo‘yicha bilim darajasi yetarli

emasligini ko‘rsatdi. Respondentlarning bir qismi antibiotiklarni shifokor tavsiyasisiz qabul qilganini yoki davolash kursini to‘liq yakunlamaganini bildirgan. Bunday holatlar antimikrob rezistentlik rivojlanishiga, infeksiyaning surunkali shaklga o‘tishiga hamda reabilitatsiya muddatining uzayishiga olib kelishi mumkin [19].

Tibbiy-ijtimoiy nuqtai nazardan olib qaralganda, kasallik tufayli mehnat faoliyatining cheklanishi, davolanish xarajatlarining ortishi hamda psixologik noqulayliklar bemorlarning hayot sifatiga salbiy ta'sir ko‘rsatishi kuzatildi. Bu esa reabilitatsiya dasturlarini faqat dori vositalari bilan davolashdan iborat bo‘lmagan, balki gigiyenik ta'lim, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, dispanser kuzatuvi, psixologik maslahat va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash elementlarini ham qamrab oluvchi kompleks tizim asosida tashkil etish zarurligini ko‘rsatadi [20].

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti tomonidan tavsiya etilgan reabilitatsiya konsepsiyasi bemorning funksional imkoniyatlarini tiklash, kasallik qaytalanishini kamaytirish hamda kundalik va kasbiy faoliyatga qaytishini tezlashtirishga qaratilgan. Tadqiqot natijalari ham ushbu yondashuvni qo‘llash siydik yo‘llari infeksiyalarini boshqarishda muhim ahamiyatga ega ekanligini tasdiqlaydi [21].

O‘zbekiston sog‘liqni saqlash tizimida birlamchi tibbiy-sanitariya yordamini rivojlantirish, profilaktik tibbiyot xizmatlarini kengaytirish va dispanser kuzatuvini takomillashtirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar siydik yo‘llari infeksiyalarining erta aniqlanishi va samarali reabilitatsiyasini ta'minlash uchun qulay sharoit yaratmoqda. Biroq hududiy darajada bemorlarni muntazam kuzatish, individual reabilitatsiya dasturlarini ishlab chiqish hamda tibbiy xodimlarning profilaktik faoliyatini kuchaytirish dolzarb vazifa bo‘lib qolmoqda [22].

Mazkur tadqiqot natijalari hududiy sog‘liqni saqlash muassasalarida siydik yo‘llari infeksiyasi bilan kasallangan bemorlarni boshqarish algoritmini takomillashtirish, profilaktika va reabilitatsiya tadbirlarini kuchaytirish uchun ilmiy-amaliy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

Xulosa

Namangan shahrida yashovchi siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan mehnatga layoqatli shaxslarni o‘rganish ushbu kasallikning nafaqat klinik, balki tibbiy-ijtimoiy jihatdan ham dolzarb muammo ekanligini ko‘rsatdi.

Respondentlarning demografik tavsifi kasallik asosan faol mehnat yoshidagi shaxslar orasida uchrashini ko‘rsatdi. Bu esa kasallikning vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik, iqtisodiy yo‘qotishlar va hayot sifatining pasayishiga olib keluvchi muhim omil ekanligini tasdiqlaydi.

So‘rovnoma ma'lumotlari bemorlarning kasallik profilaktikasi, antibiotiklardan oqilona foydalanish hamda reabilitatsiya tadbirlari bo‘yicha xabardorligini yanada oshirish zarurligini ko‘rsatdi. Reabilitatsiya faqat medikamentoz davolash bilan cheklanmasdan, dispanser kuzatuvi, gigiyenik ta'lim, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish, psixologik va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashni ham o‘z ichiga olishi maqsadga muvofiqdir.

Tadqiqot natijalari asosida siydik yo‘llari infeksiyalari bilan kasallangan bemorlar uchun hududiy sharoitga mos kompleks tibbiy-ijtimoiy reabilitatsiya modelini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish kasallikning qaytalanish xavfini kamaytirish, mehnat qobiliyatini tiklash hamda bemorlarning hayot sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Shuningdek, birlamchi tibbiy-sanitariya muassasalarida profilaktik ko‘riklarni kengaytirish, xavf guruhidagi shaxslarni muntazam kuzatish, gigiyenik ta'lim dasturlarini rivojlantirish va reabilitatsiya xizmatlarini multidissiplinar yondashuv asosida tashkil etish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro’yxati

1. European Association of Urology. EAU Guidelines on Urological Infections 2025. Arnhem: European Association of Urology; 2025.
2. European Association of Urology. EAU Guidelines on Urological Infections 2024. Arnhem: European Association of Urology; 2024.

3. European Association of Urology. EAU Guidelines on Urological Infections 2023. Arnhem: European Association of Urology; 2023.
4. World Health Organization. Rehabilitation 2030: Call for Action. Geneva: World Health Organization; 2023.
5. World Health Organization. Global antimicrobial resistance and use surveillance system (GLASS): Report 2024. Geneva: WHO; 2024.
6. Infectious Diseases Society of America. Clinical Practice Guideline for Complicated Urinary Tract Infections. 2025.
7. Kalpana Gupta, et al. International recommendations for the diagnosis and management of urinary tract infections. Clin Infect Dis. 2025.
8. Thomas M. Hooton. Clinical practice of uncomplicated urinary tract infection. N Engl J Med. 2021;384(11):1028–1037.
9. Bonkat G, Bartoletti R, Bruyère F, et al. Urological infections: Evidence-based update. Eur Urol Focus. 2023;9(4):875–884.
10. Cai T, Verze P, Brugnolli A, et al. Management of recurrent urinary tract infections in adults. World J Urol. 2021;39(9):3243–3252.
11. Wagenlehner FME, Pilatz A, Weidner W. Recurrent urinary tract infections: Current concepts and future perspectives. Eur Urol Focus. 2022;8(3):623–632.
12. Flores-Mireles AL, Walker JN, Caparon M, Hultgren SJ. Urinary tract infections: Epidemiology, mechanisms and treatment strategies. Nat Rev Microbiol. 2021;19(10):615–630.
13. Tandogdu Z, Wagenlehner FME. Global epidemiology of urinary tract infections. Curr Opin Infect Dis. 2022;35(1):49–56.
14. Harding C, Mossop H, Homer T, et al. Alternative to prophylactic antibiotics for recurrent urinary tract infections in women: Multicentre randomised trial. BMJ. 2022;376:e068229.
15. Hayward G, et al. D-mannose for prevention of recurrent urinary tract infection among women: Randomized clinical trial. JAMA Intern Med. 2024;184(6):619–627.

16. Moro C, et al. Cranberry juice, cranberry tablets or liquid therapies for urinary tract infection: Systematic review and network meta-analysis. Eur Urol Focus. 2024.
17. Lenger SM, et al. D-mannose versus other agents for recurrent urinary tract infection prevention: Systematic review and meta-analysis. Am J Obstet Gynecol. 2020;223(2):265.e1–265.e13.
18. Kyriakides R, et al. Role of D-mannose in prevention of recurrent urinary tract infections: Systematic review. Eur Urol Focus. 2021;7(5):1166–1172.
19. Bakhit M, et al. Methenamine hippurate to prevent urinary tract infections in adult women: Systematic review and meta-analysis. Br J Gen Pract. 2021;71:e528–e537.
20. Harding C, et al. Methenamine hippurate compared with antibiotic prophylaxis to prevent recurrent urinary tract infections. Health Technol Assess. 2022;26:1–110.
21. Bonkat G, Pickard R, Bartoletti R, et al. Antimicrobial stewardship in urological infections. Eur Urol. 2023.
22. Tandogdu Z, Bartoletti R. Healthcare-associated urinary tract infections and antimicrobial resistance. Eur Urol Focus. 2021.
23. Grigoryan L, Trautner BW, Gupta K. Diagnosis and management of urinary tract infections in adults. BMJ. 2023;381:e072884.
24. Nicolle LE. Urinary tract infections in adults: Recent advances in diagnosis and management. Lancet Infect Dis. 2022;22(9):e269–e280.
25. Bartoletti R, Cai T, Wagenlehner FME. Modern aspects of urinary tract infection prevention and rehabilitation. Eur Urol Focus. 2024.